

DEN NORSKE KIRKE

Borg biskop og bispedømmeråd

Det kongelige kulturdepartement
Postboks 8030 Dep.
0030 OSLO

Dato: 12.09.2013

Vår ref: 13/138-5 EFY

Deres ref:

Borg biskop og bispedømmeråds høringsuttalelse til NOU 2013: 1 Det livssyns åpne samfunn

Borg biskop og bispedømmeråd viser til brev fra departementet av 11.02.2013 med invitasjon til å avgi høring til «NOU 2013: 1 Det livssyns åpne samfunn».

Utvalget har foretatt en gjennomgang av statens tros- og livssynspolitikk og er i mandatet bedt om å fremme forslag som kan bidra til å skape en mer helhetlig politikk på feltet. Utredningen er behandlet i Borg bispedømmeråds møte 11. september 2013.

SAMMENDRAG – HOVEDSYNSPUNKTER

Borg biskop og bispedømmeråd:

- er glad for arbeidet med å etablere en mer helhetlig statlig tros- og livssynspolitikk. Vi viser til uttalelsen fra Kirkemøtet (KM 11/13) og gir vår tilslutning til de prinsipper som der kommer til uttrykk. Vi viser særlig til det Kirkemøtet sier om religionsforståelsen: «Kirkemøtet vil anføre at NOU 2013:1 legger en overraskende ensidig kognitivt og aktivitetsbasert forståelse av religion til grunn. Religion er mer enn en gruppe mennesker som slutter seg til samme tro og oppfatning om de store eksistensielle spørsmålene, og mer enn summen av aktiviteter i et trossamfunn. Kirkemøtet vil understreke at religion blant annet også er kultur – taus så vel som artikulert, riter, praksiser, tradisjoner, opplevelser, holdninger, emosjoner, sanselige erfaringer, normgrunnlag, verdssystemer og individuelle og kollektive identiteter. Utvalgets reduksjonistiske tilnærming til religion rammer ikke bare kristen religion, men også andre religioner. Utformingen av en mer helhetlig tros- og livssynspolitikk må basere seg på en bredere religionsforståelse».
- er takknemlig for at utvalget har valgt å fokusere på «det livssyns åpne samfunn» og ikke «det livssynsnøytrale samfunn».
- støtter de åtte prinsippene som legges til grunn i utredningen. Vi vil på det sterkeste støtte flertallets syn om det fjerde prinsipp om en aktivt støttende politikk, der tros- og livssynssamfunn får støtte til sin virksomhet ut fra medlemstall.
- er uenige i utvalgets flertall som ønsker å gjøre ytterligere endringer i Grunnlovens § 2 og 16 ved å fjerne henvisningen til «vor kristne og humanistiske Arv» og Den norske kirke.
- mener det er naturlig at alle innbyggere har tilgang på livssyns åpne seremonirom og at det er et kommunalt ansvar å legge til rette for dette.

- støtter utvalgets vurderinger og konklusjoner når det gjelder bruk av religiøse plagg og symboler i offentlig tjeneste
- finner at den nåværende ordning innen fengselsprestjenesten – der prestene er ansatt av bispedømmerådet men arbeidsmessig er en del av fengselets stab – fungerer svært tilfredsstillende.
- påpeker at tros- og livssynssamfunnenes og det offentliges ansvar for at barn og unge med nedsatt funksjonsevne får samme mulighet til å delta i eget tros- og livssynssamfunn som andre, må presiseres.
- deler utvalgets oppfatning om at det ikke bør gjøres endringer i de offisielle helligdagene. Dagens ordning med inntil to årlige variable fridager for alle som ikke tilhører Den norske kirke må videreføres.
- ønsker en videreføring av dagens ordning med vigsel i regi av tros- og livssynssamfunn.
- støtter utvalgets konklusjon om at prester og forstandere i trossamfunn ikke lenger skal kunne være meklere i familiesaker.
- mener dagens ordning hvor fellesrådet som normalordning har forvaltningsansvaret for gravplassene i kommunen, må videreføres.
- støtter utvalgets flertall som tilrår at det fortsatt skal være mulig å gjennomføre skolegudstjenester.
- støtter utvalgets forslag om at det ikke gjøres endringer i RLE-faget.
- anbefaler at den særlige støtteordningen til tros- og livssynssamfunn videreføres.
- tilrår ikke at det legges inn vilkår i støtteordningen som strammer inn det handlingsrommet som dagens lovgivning gir.
- støtter forslaget om en ny felles lov om tilskudd til tros- og livssynssamfunn der rettigheter og plikter framgår.

DEL III – PRINSIPPER FOR TROS- OG LIVSSYNSPOLITIKKEN

Kapittel 9: Prinsipper for en helhetlig tros- og livssynspolitik

Utvalget presenterer og begrunner i dette kapitlet de åtte prinsippene som utvalget mener staten må legge til grunn for sin politikk for en aktiv støttende tros- og livssynspolitik. Det aller meste i kapitlet er enstemmig i utvalget, men det er et mindretall som vil ha et alternativ til det fjerde prinsipp: «Det legges aktivt til rette for alle borgeres tros- og livssynspraksis» (9.4). Mindretallet argumenterer for «en nøytral beskyttende politikk», og vil avvikle den økonomiske støtteordningen for tros- og livssynssamfunn. I stedet vil mindretallet gi mulighet å søke om økonomisk støtte på samme vilkår som andre frivillige organisasjoner i det sivile samfunn.

Borg biskop og bispedømmeråd støtter de åtte prinsippene som flertallet legger til grunn. Vi vil på det sterkeste støtte flertallets syn om det fjerde prinsipp om en aktivt støttende politikk, der tros- og livssynssamfunn får støtte til sin virksomhet ut fra medlemstall.

Vi merker oss at utvalget gjennomgående omtaler tros- og livssynsfrihet enten ut fra et individuelt eller et gruppeperspektiv. Med en slik tilnærming til religion kan viktige sider ved religioner og tros- og livssynssamfunn bli oversett. Vi tenker her spesielt på religioners betydning og funksjon for samfunnet som helhet, uavhengig av personlig tilslutning eller medlemskap i en bestemt religion, tros- eller livssyn. Samfunnet har ingen nøytral arena som er uten innflytelse eller påvirkning av religion, tro eller livssyn. Religion er innvevd i et samfunns kultur og setter sitt preg på språk, tankegang, holdninger og praksiser. I vårt samfunn er det spesielt kristendommen som de siste tusen år har satt sitt preg på samfunnet, og mange av de verdier vi i dag omtaler som

fellesverdier har sine røtter i den kristne kulturtradisjon. Kirken som kulturutvikler og tanker om hvordan dette skal videreutvikles i fremtiden er fraværende i NOU 2013:1. Dette skiller seg fra Enger-utvalgets fokus som fremhever at kirken fremdeles er en kulturarena i utvikling (NOU 2013:4, kapittel 15.5.3).

Utvalget påpeker at historiske faktorer og antall medlemmer kan være saklige grunner til ikke å likebehandle tros- og livssyn.

Borg biskop og bispedømmeråd mener at denne siden i for liten grad blir vektlagt i utredningen. De åtte prinsippene kan med fordel suppleres for å få dette tydeligere frem. Det kunne for eksempel uttrykkes slik: «Staten skal ta hensyn til samfunnets kulturelle og historiske kontekst og tradisjon i utformingen av sin tros- og livssynspolitikk». Det betyr at man må ta rimelig hensyn til det som er majoritetskulturen, og ikke bare la et likebehandlingsprinsipp få overordnet betydning.

Kapittel 10: En fremtidig tros- og livssynspolitikk. Tillegg til del III

Utvalget orienterer i første del om at dette er et kapittel som strengt tatt ikke hører med til mandatet for utredningen. Men når kirkeforliket går ut på dato høsten 2013, har utvalget ment at det er naturlig å peke på visjoner ut over denne konkrete tidsbegrensede perioden. Ut fra prinsippet om likebehandling, og at Den norske kirke eller kristendommen ikke skal ha noen fortrinn i vårt samfunn, foreslår utvalget blant annet å endre Grunnloven ved å fjerne henvisningen til Den norske kirke i § 16 og til «vor kristne og humanistiske Arv» i § 2.

Borg biskop og bispedømmeråd er enig i at det ikke skal være en ensidig henvisning til tradisjon eller historie som overkjører et likebehandlingsprinsipp, men man må heller ikke falle i den andre grøften og ikke på en rimelig måte vektlegge tradisjon og majoritetskulturen. Det blir også feil når man i denne sammenhengen omtaler kristendommen som en majoritet som er «basert på historiske forhold», når vi vet at ca 90 % av befolkningen i dagens Norge tilhører kristne trossamfunn.

Borg biskop og bispedømmeråd er uenige i utvalgets flertall som ønsker å gjøre ytterligere endringer i Grunnlovens § 2 og 16 ved å fjerne henvisningen til «vor kristne og humanistiske Arv» og Den norske kirke.

Vi støtter her mindretallet som vil beholde nåværende lovformuleringer i § 2, og viser også til det som er sagt ovenfor om betydningen av historie, kultur og tradisjon. Vi mener at Grunnlovsendringene av 2012 på en god måte balanserer hensynet til på den ene siden historie og tradisjon, og på den annen side likebehandling av tros- og livssynssamfunn.

DEL IV – PRAKTISERING AV TRO OG LIVSSYN I DET NORSKE SAMFUNNET

Kapittel 13: Plagg og symboler

Utvalget anbefaler at det som hovedregel bare skal være praktiske forhold, ikke en vurdering av mulig symbolsk betydning, som kan legges til grunn for eventuelle restriksjoner på bruk av religiøse plagg. Utvalget anbefaler også at det vurderes en klargjøring av lovgivningen på området, slik at lovgivningen eksplisitt fastsetter en rett til å gi uttrykk for religion og livssyn gjennom klesdrakter mv., såfremt det ikke finnes praktiske (saklige) grunner til å begrense dette.

Borg biskop og bispedømmeråd støtter utvalgets vurderinger og konklusjoner.

Kapittel 14: Livssynsåpne seremonirom

Utvalget ser behov for å etablere livssynsåpne seremonirom i et større og mer landsdekkende omfang enn det hittil har vært gjort, og understreker kirkeforlikets oppfordring til et forsterket kommunalt ansvar for etablering av egnede seremonirom.

Borg biskop og bispedømmeråd støtter utvalgets hovedkonklusjon og mener det er naturlig at alle innbyggere har tilgang på livssynsåpne seremonirom og at det er et kommunalt ansvar å legge til rette for dette. Utvalget oppfordrer Den norske kirke (side 165) til åpenhet og raushet i forhold til bruk av kirkerommet for mennesker og grupper som ikke tilhører Den norske kirke, og ber kirken foreta en teologisk og juridisk avklaring. Borg biskop og bispedømmeråd imøteser utredningen som nå er under utarbeidelse av Kirkerådet angående dette.

Kapittel 15.1-5: Tros- og livssynstjeneste i offentlige institusjoner

Utvalgets flertall går inn for at tro og livssyn fortsatt bør være en del av virksomheten ved de offentlige institusjonene. Det er å sørge for at helseforetakene forholder seg til det ansvar de faktisk har for å møte pasienter og pårørende også med åndelig og eksistensiell omsorg. Utvalgets flertall foreslår også at de som arbeider i tros- og livssynstjenesten som hovedregel skal være tilsatt av helseforetaket.

Borg biskop og bispedømmeråd mener at prestetjenesten i institusjonene besitter en kompetanse som synes å være noe snevert forstått i deler av utvalget. Mange religiøse ledere fra ulike religioner og menigheter har i hovedsak et rituellet utgangspunkt for sin tjeneste (ritualer, bønner, lystenning, osv.), men liten eller ingen tradisjon for den pastoralkliniske samtalen eller sjelesorg. Sykehusprestetjenesten har en spesialisert kompetanse på å møte mennesker uansett ståsted, historie og situasjon, med bakgrunn i både teologisk utdanning, eksistensiell refleksjon, pastoral-klinisk videreutdanning og reflektert praksis gjennom mange år. Denne kompetansen må ivaretas, vernes og utvikles. Samtidig er det nødvendig at mennesker som ikke tilhører Den norske kirke får ivaretatt sitt tros- og livssynsmessige behov ved at prestetjenesten samarbeider bevisst og planmessig med aktuelle tros- og livssynsledere.

Borg biskop og bispedømmeråd finner at den nåværende ordning innen fengselsprestetjenesten – der prestene er ansatt av bispedømmerådet men arbeidsmessig er en del av fengselets stab – fungerer svært tilfredsstillende. Erfaringene fra Borg bispedømme viser at fengselsprestene har ivaretatt de innsattes behov for religiøs tilrettelegging og oppfølging på en svært god måte.

Kapittel 15.6: Tros- og livssynstjeneste i offentlige institusjoner

Utvalget slår fast at tros- og livssynsfriheten gjelder for alle, også for beboere på sykehjem, mennesker med utviklingshemming, mennesker med demens og andre som har omsorgsbehov eller behov for personlig assistanse.

Borg biskop og bispedømmeråd har mottatt rapporter fra ansatte i bispedømmet som viser at det er store forskjeller på hvordan den offentlige helse- og omsorgstjeneste legger til rette for muligheten til tros- og livssynsutøvelse for mennesker som mottar omsorgstjenester.

Vi ser det som svært viktig at den forpliktelse som den offentlige helse- og omsorgstjeneste har når det gjelder å legge til rette for tjenestemottakernes tros- og livssynsutøvelse, blir tydelig kommunisert til kommunene gjennom Helsedirektoratets veiledninger og ved fylkesmennenes tilsyn med de kommunale tjenester.

Utvalget understreker at barn og unge med nedsatt funksjonsevne skal ha samme mulighet til å delta i eget tros- og livssynssamfunn som andre.

Borg biskop og bispedømmeråd understreker at Norge i juni 2013 ratifiserte FNs konvensjon om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne, og at det på denne bakgrunn er viktig ytterligere å presisere tros- og livssynssamfunnenes og det offentliges ansvar. Det må blant annet tydeliggjøres at den som er avhengig av personlig assistanse for å delta, skal få denne ressursen fra kommunen. Dette ansvaret ligger allerede i Helse- og omsorgstjenesteloven § 3-1 og 3-2, jfr ledd 6, bokstav b, og at kommunene ikke er avhengig av friske midler for å kunne yte denne tjenesten

Kapittel 16: Helligdagsregelen og annen fri til utøvelse av tro og livssyn

Utvalget påpeker at det er en samfunnsverdi at det finnes en del felles fridager, selv om ikke alle borgere deler den opprinnelige religiøse begrunnelsen for disse fridagene. *Utvalget* advarer også mot at en for stor grad av spesifikke regler knyttet til enkelte religioner kan være en utfordring for likebehandlingen av alle tros- og livssynssamfunn, og anbefaler at dagens ordning med offisielle helligdager, supplert med to dager selvvalgt fri for egne helligdager, videreføres.

Borg biskop og bispedømmeråd deler utvalgets oppfatning om at det ikke bør gjøres endringer i de offisielle helligdagene. Biskopen og bispedømmerådet vil understreke at begrunnelsen for de nåværende helligdager ikke bare må bygges på samfunnets behov for felles fridager, men på et dypere prinsipielt nivå gjennom en positiv begrunnelse: Helligdagene er en del av vår kristne kulturarv og er et uttrykk for at denne arven er et positivt innslag i vårt samfunn. Vi støtter utvalget i at dagens ordning med inntil to årlige variable fridager for alle som ikke tilhører Den norske kirke, videreføres. Dette gir den nødvendige fleksibilitet for mennesker med en annen religiøs og/eller kulturell bakgrunn.

Kapittel 17: Offentligrettslige funksjoner – tros- og livssynssamfunnenes vigselmyndighet

Utvalget gjør rede for gjeldende ordning og regler ved ekteskapsinngåelse både i Norge og andre europeiske land. Kapitlet inneholder utvalgets vurderinger og tilrådinger i spørsmål om vigselmyndighet og funksjon som mekler i familiesaker. *Utvalget* argumenterer på ulike områder for og imot det å frata tros- og livssynssamfunnene vigselretten, men legger stor vekt på likestillingsprinsippet og problematiserer vigslers rett til å reservere seg mot å vie fraskilte og/eller brudefolk av samme kjønn.

Borg biskop og bispedømmeråd legger vekt på den tradisjonen det er for at vigsel er en handling med klare religiøse aspekter, og at de som ønsker det skal kunne komme til kirken og andre trossamfunn og at alle aspekter ved vigselen, også de offentligrettslige, blir ivaretatt i samme seremoni. Dersom alle brudepar henvises til en borgerlig vigselshandling, ville alle som ønsker en seremoni i regi av et tros- eller livssynssamfunn måtte gjennom en «dobbelthandling». Som utvalget selv påpeker, vil mange oppleve dette som tungvint.

Utvalget antyder at de økte kostnadene ved borgerlig vigsel for alle kan dekkes inn ved å redusere tilskuddene til tros- og livssynssamfunnene. *Borg biskop og bispedømmeråd* mener at en eventuell ny ordning vil bli betydelig dyrere enn den ordning vi har i dag, og det vil være urimelig om tros- og livssynssamfunnene skal bære denne kostnaden. Ikke bare vil det bli dyrere fordi mange brudepar vil gå gjennom en dobbelthandling,

men også fordi vi antar de fleste tros- og livssynsamfunn utfører disse handlingene betydelig rimeligere enn offentlige instanser vil gjøre.

Flertallet i utvalget (side 205) mener det er uheldig at de to ulike aspektene ved en vigselshandling blandes sammen i en handling. De minner om at vigslar alltid opptrer som statens representant ved inngåelse av ekteskap, og mener dagens ordning kan reise tvil om staten legitimerer diskriminering av kvinner og homofile. Borg bispedømmeråd støtter imidlertid mindretallets argumentasjon (side 206) og mener argumentene for å endre ordning ikke er tungtveiende nok i forhold til å ta vare på en tradisjon som sitter dypt i mange mennesker.

Borg biskop og bispedømmeråd mener at en endring av dagens ordning ikke vil endre situasjonen for de som føler seg forskjellsbehandlet av sitt trossamfunn. For mange vil den religiøse handlingen være like viktig og kanskje viktigere enn den borgerlige handlingen, og de brudepar som ikke blir «godkjent» av sitt trossamfunn vil like mye som i dag være henvist til «bare» en borgerlig vielse. Uansett ordning vil den borgerlige handlingen fullt ut være juridisk gjeldende. Vi støtter også det flertallet i utvalget (side 207) som mener at dersom dagens vigselordning videreføres, må også dagens nektingsregler videreføres, med unntak av spørsmålet om likebehandling av skilte menn og kvinner, og menn og kvinners religiøse tilknytning. Mindretallets forslag om å oppheve nektingsgrunnene vil for de fleste trossamfunn oppleves som tvang, og vil i praksis føre til at mange trossamfunn vil frasi seg vigselsetten. Dersom man ønsker å videreføre dagens ordning kan man ikke samtidig undergrave ordningen ved å gjøre det vanskeligere for trossamfunn å fortsette med dagens ordning.

Borg biskop og bispedømmeråd støtter utvalgets konklusjon om at prester og forstandere i trossamfunn ikke lenger skal kunne være meklere i familiesaker.

Kapittel 18: Gravferdsforvaltning

Utvalget har foretatt en vurdering av forvaltningsansvaret for gravferd og gravplasser samt organisering av gravplassrådgiiverstillingen. Utvalgets flertall tilrår at kommunene som allerede i dag finansierer gravferdsvirksomheten, overtar forvaltningsansvaret av gravplassene. Det skal ikke være mulig å overføre dette ansvaret til fellesrådene, men det bør være mulig å gi fellesrådet eller andre aktører driftsoppgavene knyttet til gravplassene. Utvalget mener at den som har ansvar for en gravferd skal møtes av et kommunalt organ og ikke av representanter for Den norske kirke, og at fylkesmannen skal behandle klagesaker. Utvalget poengterer at de ikke har vurdert de praktiske konsekvensene av en slik omlegging og mener at det bør foretas en juridisk vurdering av eiendomsforholdenes betydning.

Borg biskop og bispedømmeråd mener at dagens ordning hvor fellesrådet som normalordning har forvaltningsansvaret for gravplassene i kommunen, fungerer godt og bør videreføres. Borg biskop og bispedømmeråd vil i likhet med utvalget understreke at de aller fleste er fornøyd med måten Den norske kirke utfører dette oppdraget på. Biskopen og bispedømmerådet vil påpeke at hensynet til minoritetslivssyn og grupper som ikke er medlemmer i Den norske kirke er ivaretatt på en god måte i gravferdsloven. Blant annet bidrar lovbestemmelsen om at det skal gjennomføres samtaler med tros- og livssynssamfunn som er aktive på stedet, for å utvikle dialogen mellom Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn.

Kirkelig standard for budsjettering og regnskapsføring skiller mellom kirkegård og annen virksomhet. Biskopen og bispedømmerådet mener at dette er en god ordning som skiller tydelig mellom menighetsrettet innsats og gravferdsvirksomhet, og som gir mulighet for godt innsyn i kirkens bruk av ressurser. Dette er i tråd med både kirkens, andre tros- og livssynssamfunns og allmennhetens interesse. Dersom kommunen skal overta forvaltning og drift av gravplasser som ligger i kirkebyggets umiddelbare nærhet, oppstår det en rekke administrative og praktiske utfordringer når denne eiendomsenheten skal deles i to. Utvalget berører noe av dette kun overfladisk. Vi vil stikkordsmessig nevne følgende problemstillinger: Strøminntak og deling mellom kirkegårdsdrift og kirkebygg, vann og avløp, drift og vedlikehold av veier og parkeringsplasser, samt samlokalisering av driftsrom, bårerom, toaletter osv. i kirkebygg.

Det er fullt mulig å foreta kostnadmessige fordelinger mellom kirke og gravplass på mange av disse områdene slik det faktisk gjøres i dag, men det vil være nødvendig med et fysisk skille når to juridiske enheter skal dele soknets eiendom. Dette vil gjelde svært mange eiendommer og bygg og dermed medføre store omstillingskostnader og sannsynligvis også varige økninger i driftskostnadene.

Bispedømmerådet er i dag tillagt forvaltningsmessige oppgaver knyttet til utbygging av gravplasser og forvaltning etter gravferdsloven. På noen områder, eksempelvis ved søknad om askespredning og i tilfeller hvor det er uenighet om ansvaret for gravferden, er fylkesmann og kommune gitt forvaltningsoppgaver. Dagens rollefordeling er velbegrunnet. Lovgiver har imidlertid full anledning til å justere denne fordelingen også i framtiden. Biskopen og bispedømmerådet mener derfor at forvaltningsansvaret er godt balansert i gjeldende lovverk.

Gravplassrådgiver har i dag en alt for stor fagportefølje til å kunne ha inngående kunnskaper på alle områder. Vedkommende er også plassert ved et bispedømmekontor hvor det faglige miljøet er begrenset. Biskop og bispedømmerådet påpeker at gravferdssektoren er et stort og komplekst område og det vil være naturlig å samle nødvendig spisskompetanse i et større nasjonalt kirkelig arbeidsmiljø. For å sikre at gravferdsforvaltningen ivaretas på en balansert måte på alle nivå - lokalt, regionalt og nasjonalt - bør det vurderes å etablere et gravferdsombud.

Kapittel 19.4.2: Barns interesser og rettigheter – utviklingen av den offentlige skolen i Norge

Utvalgets flertall tilrår at det fortsatt skal være mulig å legge til rette for skolegudstjenester, under forutsetning at det tilstrebes likebehandling av ulike trossamfunn slik at også andre trossamfunn kan invitere skoleelever til å delta ved markeringer av ulike høytider, basert på et aktivt valg mellom likestilte alternativer. Utvalgets mindretall legger vekt på at en gudstjeneste er en religiøs handling som ikke hører hjemme i en fellesskole for barn fra hjem med ulike livssynsmessige oppfatninger. Videre understreker utvalget at RLE-faget skal være en viktig møteplass for elever med ulik bakgrunn og at faget skal bidra til forståelse, respekt og evne til dialog mellom mennesker med ulik oppfatning av tros- og livssynsspørsmål.

Borg biskop og bispedømmeråd støtter utvalgets flertall som tilrår at det fortsatt skal være mulig å gjennomføre skolegudstjenester (jfr. pkt. 19.4.2.3). Vi mener det er viktig at alle elever får tilbud om å delta på skolegudstjenester, og at det er anledning til å benytte seg av fritaksretten på bakgrunn av god informasjon på forhånd. Det er naturlig

at alle elever får kjennskap til kristne høytider og markeringer som en del av den historiske og kulturelle tradisjonsformidlingen. Samtidig må det være like naturlig at elevene får tilbud om å delta på andre samlinger og seremonier i regi av andre tros- og livssynssamfunn. Her er prinsippet om likebehandling viktig.

Borg biskop og bispedømmeråd støtter videre utvalgets forslag om at det ikke gjøres endringer i RLE-faget som ble innført skoleåret 2008 (pkt. 19.4.2.1). Borg bispedømmeråd støtter dessuten utvalget i dets understrekning av at RLE-faget skal være en viktig møteplass for elever med ulik bakgrunn og at faget skal bidra til forståelse, respekt og evne til dialog.

DEL V – OFFENTLIG ØKONOMISK STØTTE TIL TROS- OG LIVSSYNSSAMFUNN

Kapittel 22: Om tros- og livssynssamfunnenes økonomi og offentlige finansieringsordninger

Utvalget anbefaler en fortsatt offentlig tilskuddsordning til tros- og livssynssamfunn gjennom en ny lov med tydeligere avgrensninger enn dagens lovgivning.

Borg biskop og bispedømmeråd anbefaler at den særlige støtteordningen til tros- og livssynssamfunn videreføres i tråd med de føringer som gjelder for utvalgets arbeid.

Kapittel 23: Vilkår for støtte, særlig ordning

Utvalgets flertall tilrår at det settes et minstekrav på 100 medlemmer for å kunne motta støtte fra støtteordning, mens mindretallet tilrår at minstekravet settes til 10 medlemmer for å være støtteberettiget.

Borg biskop og bispedømmeråd mener det bør være krav om et minimumsantall medlemmer for at tros- og livssynssamfunnet skal falle inn under støtteordningen. Vi mener dette antallet ikke bør være færre enn 100, og stiller spørsmål ved om også ikke dette er for lavt (jf. forslag nedenfor til § 2-2, punkt 5.)

Utvalgets mindretall påpeker at tilskuddsordningen ikke må innrettes slik at den strammer inn handlingsrommet som i dag finnes knyttet til styringsorganene i trossamfunn.

Borg biskop og bispedømmeråd vil i likhet med mindretallet ikke tilrå at det legges inn vilkår i støtteordningen som strammer inn det handlingsrommet som dagens lovgivning gir, knyttet til styringsorganer i trossamfunn. Det er et prinsipielt viktig argument at tros- og livssynssamfunnene beholder stor grad av indre autonomi, gitt at medlemskap i gruppen er frivillig og kan avvikes.

Utvalget er delt når det gjelder spørsmålet om krav til egenfinansiering for tros- og livssynssamfunn.

Borg biskop og bispedømmeråd støtter utvalgets flertall om at det ikke stilles krav til egenfinansiering. Videre støtter bispedømmerådet forslaget om at den administrative oppfølgingen sentraliseres (23.6.2), og at det etableres en faglig nemnd i tråd med utvalgets forslag (23.6.3).

Kapittel 24: Utmåling av støtte, særlig ordning

Utvalget tilrår at en holder fast på dagens ordning med utmåling av lik støtte per medlem i tros- og livssynssamfunnene.

Borg biskop og bispedømmeråd er enig med utvalget i at dagens utmålingsprinsipp om å fastsette støtte per medlem bør videreføres. Et slikt prinsipp henger sammen med et godt system for avklaring av medlemskap i de ulike tros- og livssynssamfunnene. Vi støtter omleggingen til et statlig totalansvar for den lovbestemte tilskuddsordningen (24.4.1).

Kapittel 25: Medlemskap og telling av tilskuddsberettigede

Utvalget foreslår nye prosedyrer for å kvalitetssikre medlemstallene i tros- og livssynssamfunnene.

Borg biskop og bispedømmeråd gir langt på vei sin tilslutning til utvalgets forslag om medlemskap og telling av tilskuddsberettigede. Vi ser at forslagene søker å forene målet om høy registerkvalitet og det å hindre dobbeltmedlemskap, opp mot personvern hensyn. Vi mener likevel at meldinger om dobbeltmedlemskap eller konvertering også bør sendes de aktuelle tros- og livssynssamfunn i tillegg til Brønnøysundregisteret. Det blir ellers, slik vi vurderer det, en svært krevende oppgave for tros- og livssynssamfunnene å holde medlemsoversikten.

Kapittel 26: Vurdering av andre finansieringsordninger for tros- og livssynssamfunn

Utvalget mener at dekningen av pensjonsforpliktelser til enkelte kristne menigheter som også får støtte fra den særlige støtteordningen for tros- og livssynssamfunn, er en uakseptabel forskjellsbehandling som ikke bør fortsette.

Borg biskop og bispedømmeråd støtter de endringer i beregningsgrunnlaget for tilskuddsordningen som utvalget foreslår, herunder å ta med pensjonskostnader til kirkelige ansatte (26.4).

Utvalget påpeker at det i en vurdering av likebehandling er behov for å vurdere de samlede økonomiske rammebetingelsene for tros- og livssynssamfunn, inkludert også tros- og livssynsbaserte organisasjoner som har en mer eller mindre klar tilknytning til de ulike tros- og livssynssamfunnene.

Borg biskop og bispedømmeråd mener, i likhet med utvalget, at det i et likebehandlingsperspektiv er behov for å vurdere de samlede økonomiske rammebetingelsene for tros- og livssynssamfunn. Vi støtter utvalgets flertall med hensyn til konklusjon og begrunnelse for videreføring av støtte til bibelskoler. Vi stiller oss også bak utvalgets endringsforslag knyttet til momskompensasjonsordningen og ordningen med gavefradrag. Vi støtter mindretallets tilråding om å videreføre dagens regler for støtte til barne- og ungdomsorganisasjoner, og viser til mindretallets begrunnelse. Borg biskop og bispedømmeråd støtter også flertallets forslag om at en særlig tilskuddsordning for bygg videreføres og endres slik at den også kan være åpen for bygg i regi av livssynssamfunn.

DEL VI – ET SAMORDNET REGELVERK FOR TROS- OG LIVSSYNSSAMFUNN

Kapittel 27: Ny felles lov om tilskudd til tros- og livssynssamfunn

Utvalget foreslår en ny ordning for finansiering av tros- og livssynssamfunn. Det foreslås at dette gjøres gjennom en ny felles lov for tros- og livssynssamfunn med ny avgrensning og nye krav til godkjenning av og medlemsavgrensning for støtteberettigede tros- og livssynssamfunn.

Borg biskop og bispedømmeråd støtter forslaget om en ny felles lov om tilskudd til tros- og livssynssamfunn der rettigheter og plikter framgår. Offentlig støtte til tros- og

livssynssamfunn bygger på en kompensatorisk modell der bevilgningene til Den norske kirke avgjør støtten. Det blir derfor viktig at alle reelle offentlige bevilgninger til Den norske kirke identifiseres slik at en får drøftet om de skal inngå i beregningsgrunnlaget. Borg biskop og bispedømmeråd mener at en lovfesting bidrar til klargjøring på et område som gitt nevnte utgangspunkt, gjør det krevende å vurdere hva som er en likeverdig understøttelse.

Kapittel 30: Lov om tilskudd til tros- og livssynssamfunn

Borg biskop og bispedømmeråd støtter som nevnt forslaget om en ny, felles lov som klargjør tros- og livssynssamfunns rettigheter og plikter forbundet med tilskudd. I likhet med utvalget ser vi at en egen lovregulering gjør det nødvendig å gjennomføre flere endringer i någjeldende lovverk.

Mer konkret vil vi komme med følgende kommentarer til foreslått lovtekst med merknader:

Kapittel 1 – Formål og virkeområde: Borg biskop og bispedømmeråd støtter mindretallets syn om å inkludere utføring av vigslar i lovens formålsparagraf og vigselfmyndighet i lovens virkeområde.

Kapittel 2 – Godkjenning av rett til statstilskudd: Når det gjelder vilkårene for rett til økonomisk tilskudd, støtter vi utvalgets forslag om å delegere godkjenningsretten til ett fylkesmannsembete.

I § 2-2 punkt 5, foreslår vi at det vurderes å tilføye et "minimum" før antallskravet på 100 slik at lovteksten vil lyde: «Samfunnet må ha minimum 100 medlemmer eller aktivt registrert tilhørige i henhold til § 3-2».

I punkt 4 mener vi i likhet med mindretallet at det ikke bør stilles krav om at deltakelse i samfunnets styringsstruktur må være åpen for personer av begge kjønn.

Kapittel 3 – Økonomiske tilskudd: Borg biskop og bispedømmeråd er ikke enig med utvalget i at tros- og livssynssamfunnene ikke skal få informasjon om hvilke personer som er dobbeltregistrert/har konvertert.

Kapittel 6 – Avsluttende bestemmelser, Kapittel 4 Vigsel: Her støtter vi mindretallets forslag om å ha et eget vigselskapittel og de merknader som framsettes.

Med vennlig hilsen

Atle Sommerfeldt
biskop

Per Johan Bjørkeli
stiftsdirektør